

Գագիկ Մակարյան

ԿՈՐՈՆԱՎԻՐՈՒՍԸ ԵՎ ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀՀ-ՈՒՄ. ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՔԱՅԼԵՐԻ ԴԻՆԱՄԻԿԱՆ

Ներածություն

Վերջին 15 տարվա ժամանակահատվածում ՀՀ տնտեսությունը անցավ մի քանի ճգնաժամային իրավիճակներով, մասնավորապես՝ 2008-2009 թթ. ֆինանսատնտեսական համաշխարհային ճգնաժամը, 2014 թ. վերջին ՌԴ-ում ռուբլու արժեզրկման ճգնաժամը, 2016 թ. ապրիլյան պատերազմը և այժմ՝ 2020 թ. առաջին ամիսներից խորացող կորոնավիրուսի բացասական ազդեցությունը աշխարհի երկրների, այդ թվում՝ ՀՀ-ի վրա: Ստացվում է, որ 12 տարվա ընթացքում շուրջ 4 ճգնաժամային իրավիճակներ են եղել, և համարյա բոլորը երկարատև՝ առնվազն մեկ տարի բացասական ազդեցության տևողությամբ:

ՀՀ փոքր տնտեսությունը՝ համեմատաբար աղքատության և գործազրկության բարձր ցուցանիշներով, բնականաբար հեշտությամբ չէր կարող դիմակայել այդ ճգնաժամերի բացասական ազդեցություններին: Հաճախ կայունությունը և տնտեսական ակտիվությունը հնարավոր է եղել ապահովել ներքին ռեսուրսների խիստ օգտագործմամբ և ծայրահեղ լարված աշխատանքի արդյունքում: Այդպիսի ճգնաժամային ժամանակներում ավելի մեծ հաջողությամբ է հնարավոր դարձել առաջացած նոր խոչընդոտների և տնտեսական անկման գործընթացների արգելակումը, եթե առկա է եղել արդյունավետ և երբեմն ամենօրյա ռեժիմով երկխոսություն բիզնեսի և կառավարության միջև: Պատահական չէ, որ Աշխատանքի միջազգային կազմակերպությունը (ԱՄԿ) կորոնավիրուսի ժամանակաշրջանում՝ հատկապես 2020 թ. մարտ-ապրիլ ամիսներին, իր մի շարք վերլուծություններում և երաշխավորական ուղեցույցներում է՛լ ավելի է կարևորել երկրներում «սոցիալական երկխոսությունը» գործատուների կազմակերպությունների և կառավարությունների միջև: Դրա հետ մեկտեղ ԱՄԿ-ն տարբեր երկրների համար այս իրավիճակում ընդգծել է «արժանապատիվ աշխատանքի» ապահովման և դրա խթանման անհրաժեշտությունը:

ՀՀ սոցիալ-տնտեսական ցուցանիշների փոփոխության դինամիկան

ՀՀ-ում կորոնավիրուսի բացասական ազդեցությունը ավելի ուժգին է տնտեսական զգայուն ճյուղերի և մի շարք ոլորտների արտադրությունների վրա՝ պայմանավորված ՀՀ տնտեսության կառուցվածքով և դրան համապատասխան՝ ձեռնարկությունների մեծությամբ և բաշխվածությամբ: ՀՀ-ում ակտիվ գործող ձեռնարկությունների շուրջ 75%-ը կազմում են միկրո և փոքր ձեռնարկությունները, համապատասխանաբար միջինը 3-4 և 10-15 աշխատողով: Ընդ որում՝ միկրո ձեռնարկությունների հիմնական զբաղմունքն է առևտուրը և փոքր տնա-

յին արտադրությունները, տուրիստական ծառայությունները, չրագործությունը և սպասարկման ոլորտի ծառայությունները: Փոքր բիզնեսի հիմնական զբաղմունքն է բիզնես խորհրդատվությունը, հաշվապահական, իրավաբանական և թրեյնինգային ծառայությունները, անշարժ գույքի առք ու վաճառքի և գնահատման ծառայությունները, փոքր արտադրությունները, հյուրատնային և տուրիստական տարբեր ծառայությունները, հրուշակեղենի, քաղցրավենիքի և սննդի որոշ տեսակների արտադրությունները, ինչպես նաև համակարգչային տեխնիկայի և այլ էլեկտրոնային սարքերի սպասարկումը, ՏՏ ոլորտի ծառայությունները: Հետևաբար այսպիսի կառուցվածքի դեպքում բնական է, որ կորոնավիրուսի պատճառով ավելի մեծ բացասական ազդեցություն կկրեն առաջին հերթին տուրիզմի, սպասարկման, հանրային սննդի և առևտրի ոլորտները: Դա հատկապես պայմանավորված է տարբեր երկրներում տեղաշարժի սահմանափակումներով, սահմանների ժամանակավոր արգելափակմամբ, ավիաթռիչքների և փոխադրամիջոցների տեղաշարժի սահմանափակմամբ ինչպես երկրների միջև, այնպես էլ յուրաքանչյուր երկրում առանձին վերցրած: Այս ամենը խիստ կրճատեց ներքին և ներգնա տուրիզմը այլ երկրներից դեպի ՀՀ: Դրանով պայմանավորված, ինչպես նաև ներքին բնակչության մեկուսացման կարգի և արտակարգ դրության հետևանքով ՀՀ-ում նույնպես նշված ոլորտներում կատարվեց սպառողների թվի խիստ նվազում և ստացվող եկամուտների անկում: Բացի այդ, ՀՀ-ում սահմանափակվեցին կամ դադարեցին ձեռնարկատիրական գործունեության մի շարք տեսակներ՝ պայմանավորված ներկրման և արտահանման դժվարացող լոգիստիկայով, սպառման անկումով, ինչպես նաև պարետի որոշմամբ, որի համաձայն՝ ժամանակավորապես դադարեցվեցին մի շարք արտադրություններ և ծառայություններ: Այսպիսի ճգնաժամերի պայմաններում և մասնավորապես կորոնավիրուսի դեպքում ՀՀ համար կարևորվում է հետևյալ 3 ուղղություններով քայլերի արդյունավետությունը.

- տնտեսության հնարավոր պահպանումը փյուզումից կամ հնարավորինս փոքր չափերով անկումը,
- բիզնեսի կայունության հնարավորինս ապահովումը,
- գործազրկության զանգվածային աճի կանխարգելումը:

Այս 3 ուղղությունները փոխկապակցված են և պահանջում են արագ և լայնամասշտաբ գործողություններ պետական անհապաղ միջամտությամբ և աջակցության տարբեր գործիքներով: Դրա հետ մեկտեղ պետք է նախագծել և իրականացնել այնպիսի գործառույթներ, որոնք լինեն արագ հասանելի և առավելապես թիրախային:

ՀՀ տնտեսության պահպանման համար կարևոր է ուշադրությունը հատկացնել ստորև ներկայացված 3 ուղղությունների վրա.

1. արտաքին առևտրում կարևորել և վերլուծել առաջին թոփ երկրների ցանկը, դրանց վիճակը կորոնավիրուսի և հետկորոնավիրուսային ժամանակաշրջանում, ներմուծվող և արտահանվող ապրանքների ցանկի շրջանակում,

2. առաջնահերթ ապրանքների ցանկը և պարենային ապրանքների քանակների երաշխավորված մատակարարման դինամիկան և անհրաժեշտ կուտակումները,
3. ներքին կարիքների համար արտադրությունների պահպանումը և նորերի խթանումը:

ՀՀ արտաքին առևտրի թուփ երկրների ցանկում են ՌԴ-ն, Չինաստանը և Իրանը: Ստացվում է, որ կորոնավիրուսի պայմաններում 2 կարևոր երկրների հետ՝ Իրան և Չինաստան, խիստ նվազելու են ներմուծման և արտահանման ծավալները: Սակայն գերակշռում է ներմուծումը, այդ երկրները էժան ապրանքներ մատակարարող երկրներ են, և ներմուծվող ապրանքների մի զգալի մասը՝ որպես պատրաստի արտադրանք, հանդիսանում է հազարավոր միկրո բիզնեսների համար վաճառքի և սպասարկման ծառայությունների միջոցով եկամտի հիմնական աղբյուրը: Ներմուծվող ապրանքների մյուս մասը օգտագործվում է տարբեր արտադրություններում որպես հումք կամ օգտագործվում է որպես տեխնիկա: Ստացվում է, որ այդ երկու երկրների հետ պասիվ ռեժիմով առևտուրը էական բացասական ազդեցություն կունենա հազարավոր միկրո և փոքր ձեռնարկությունների վրա, քանի որ նրանք էժան ապրանքներ են վաճառում փոքր մարժայով:

ՌԴ-ի մասով խնդիրը երկակի է, քանի որ բացի կորոնավիրուսով պայմանավորված առևտրի ցուցանիշների անկումից, նաև առկա է ցածր եկամուտների ստացումը ՀՀ արտահանող ձեռնարկությունների համար: Նրանք կորցնում են իրենց եկամտի շուրջ 30-40%-ը՝ պայմանավորված ռուբլու արժեզրկմամբ: Իսկ արտահանող ընկերությունների մեծամասնությունը գյուղմթերքների վերամշակողներ են՝ պահածոների, մուրաքաների, հյութերի, կոմպոտների, գինու, մրգային օղիների և կոնյակի արտադրողներ: Նրանց եկամտաբերության կտրուկ անկումը խիստ բացասական կազդի 2020 թ. ընթացքում գյուղմթերքների մթերման վրա: Այդ ձեռնարկությունները դժվարությամբ կմթերեն գյուղատնտեսական ֆերմերների արտադրանքը, օրինակ՝ թարմ մրգեր և բանջարեղեն, խաղող և այլն: Սա էլ իր հերթին բացասական կազդի ֆերմերային տնտեսությունների եկամտաբերության վրա, որը կհանգեցնի նրանց վարկունակության անկմանը: Այսպիսի իրավիճակում խիստ հասցեական և լայնամասշտաբ պետական աջակցություն է անհրաժեշտ: Միկրո և փոքր բիզնեսը դեռևս 2019 թ., մեր հետազոտության արդյունքներով, նշել էր, որ իր եկամտաբերությունը այնքան ցածր է, որ հազիվ բավարարում է սննդամթերքի և հագուստի գնման համար, և նրանք չեն կարողանում գնել միջին շքեղության ապրանքներ, օրինակ՝ հեռուստացույց, լվացքի մեքենա կամ սառնարան: Այսպիսի պատասխան տվել էր հարցված միկրո և փոքր ձեռնարկությունների շուրջ 49%-ը: Հետևաբար այժմ կորոնավիրուսով պայմանավորված տնտեսական ցածր տեմպերի պարագայում է՛լ ավելի կնվազի նրանց եկամտաբերությունը, և նրանց մի զգալի մասը ի վիճակի չի լինի շարունակելու իր ձեռնարկատիրական գործունեությունը:

Բացի այդ, նույն իրավիճակում կարող են հայտնվել բազմաթիվ ՓՄՁ-ներ, որոնք գործում են սպասարկման, տուրիստական ծառայությունների մատուցման և հանրային սննդի ոլորտներում: Բանկերի միջոցով վարկերի տրամադրումը, նույնիսկ գրոյական տոկոսադրույքով, ունի մի շարք դժվարին նախապայմաններ բիզնեսի կամ գործատուների համար: Թե՛ բանկերը և թե՛ բիզնեսը որոշակի անորոշություններ և մշուշոտ կանխատեսումներ ունեն կորոնավիրուսի վերացման ընթացքի վերաբերյալ և տնտեսության հետագա վերականգնման հնարավորությունների և արագության նկատմամբ: Դժվարին նախապայմաններից են նաև լավ հարկային և լավ վարկային պատմությունների առկայությունը, ինչպես նաև այդ վարկերի ներքո միայն մեկ բաղադրիչի օգտագործման պահանջը: Այսինքն՝ տնտեսվարող սուբյեկտը՝ բիզնեսը կամ գործատուն, իր գործունեության ընթացքում ձեռք է բերում հումք, սարքավորումներ, օգտագործում է էներգակիրներ, վճարում է աշխատավարձ և համապատասխան բոլոր հարկերը, սակայն ըստ ՀՀ Կառավարության թիվ 1 միջոցառման՝ գումարը կարելի է օգտագործել միայն մեկ նպատակի համար, օրինակ՝ միայն աշխատավարձի վճարման կամ հումքի ձեռքբերման: Ցանկալի կլիներ, որ վարկը հնարավոր լիներ օգտագործել բազմակի ձևով վերը նշված բոլոր ուղղություններով, թեկուզև որոշակի համամասնությամբ: Բացի դրանից, տնտեսական աջակցության բոլոր հիմնական 1, 2 և 3 միջոցառումների կիրարկման համար անհրաժեշտ է իրավիճակի որոշակի կայունացում և կանխատեսելիություն: Մինչդեռ գործատուների մոտ օրեցօր վատթարանում է վիճակը: Հետևաբար վարկի ստացման և մարման հնարավորությունները նույնպես կվատթարանան: Դա է պատճառը, որ բիզնեսին ուղղված այդ միջոցառումները հասանելիության խնդիր են ունենալու շատ գործատուների համար: Այդ առումով մեր կողմից առաջարկվել են մի շարք այլ գործառույթներ, օրինակ՝

1. հարկերի վճարման ժամկետների հետաձգում,
2. հարկային պարտավորությունների կատարումը ուշացնելու դեպքում չհաշվարկել տույժ և տուգանքներ,
3. 2020 թ. պետական գնումները խտացնել և իրականացնել 2020 թ. մայիս-հուլիս ամիսների ընթացքում, հատկապես տեղական արտադրողներից գնումների մասով՝ դրա շնորհիվ մեծ գումարներ ներարկելով տնտեսության մեջ: Դրա արդյունքում կխթանվեն տեղական ձեռնարկությունները,
4. նպատակահարմար է իրականացնել մեծ ծավալի շինարարական աշխատանքներ, քանի որ ՀՀ-ն հիմնականում ինքնաբավ է շինարարական անհրաժեշտ նյութերով, օրինակ՝ քար, ցեմենտ, ավազ, մետաղյա կամ կավե կղմինդրներ և մեկուսիչ նյութեր: Շինարարական աշխատանքների պատվիրումը տեղական շինարարական ընկերություններին իր հետևից կբերի շինարարական նյութեր արտադրող հարյուրավոր ընկերությունների ակտիվացման և մուտիպիկատիվ մեծ ազդեցությամբ կաշխուժացնի ՀՀ-ում ձեռնարկատիրական գործունեությունը, կխթանի զբաղվածությունը և կառաջացնի հարկեր պետական բյուջեի համար: Շինարարական ծրագրերի

պատվիրումը նաև հնարավորություն կընձեռնի այլ երկրներ չմեկնած աշխատանքային միգրանտներին ինտեգրվելու ՀՀ աշխատաշուկայում՝ նրանց ներգրավելով շինարարական աշխատանքներում և շինարարական նյութերի արտադրություններում:

Համաձայն ԱՄԿ վերլուծությունների՝ կատարված ս/թ մարտի վերջին և ապրիլի սկզբին¹, աշխարհի երկրներում ենթադրվում է շուրջ 25 մլն նոր գործազուրկների առաջացում: Ներկայումս աշխարհի ամբողջ աշխատուժի շուրջ 81%-ը, որը կազմում է 3.3 մլրդ մարդ, երկրներում արտակարգ դրությունների կամ կարանտինի պատճառով գտնվում է աշխատանքի մասնակի կամ լրիվ ընդհատման իրավիճակում: Սա կհանգեցնի աշխատավարձի մասնակի վճարման կամ գործազրկության: Աշխարհում սպասվում է ընդհանուր ՀՆԱ-ի նվազագույնը 2%, միջինը՝ 6% և վատագույնը 8%-ի անկում: Դա կնշանակի, որ աշխարհում տեղի կունենան տնտեսական հզորությունների վերաբաշխում երկրների միջև: Բացի այդ, բազմաթիվ պետությունների համար առաջնային լինելու ցուցանիշները նույնպես կփոփոխվեն:

Տեղի կունենա աշխատուժի հմտությունների նկատմամբ պահանջների էական փոփոխություն, որը կհանգեցնի աշխատուժի զգալի քանակների տեղաշարժման, այսինքն՝ տեղի կունենան աշխատուժի կապիտալի որակական և քանակական փոփոխություններ: Այս ամենը կհանգեցնի աշխատուժի միգրացիայի նոր հոսքերի առաջացման և հների վերաբաշխման: Այս բոլորից հետո շատ կարևոր է հետևորոնավիրուսային ժամանակաշրջանում տնտեսության ու զբաղվածության վերականգնման համար արդյունավետ բարեփոխումների իրականացումը, հատկապես գործարար միջավայրի բարելավման տեսանկյունից:

Անհրաժեշտ բարեփոխումներ հետևորոնավիրուսային ժամանակաշրջանի համար

Գլոբալ առումով անհրաժեշտ կլինի բարելավել գործարար միջավայրը մի շարք օրենքների պարզեցման և առկա խոչընդոտների վերացման միջոցով: Անհրաժեշտ կլինի թուլացնել որոշ օրենսդրական նորմեր՝ կապված, օրինակ, հարկերի մեծության, տույժերի տոկոսադրույքների նվազեցման, աշխատանքի երեկոյան ժամերի և շաբաթ կամ կիրակի օրերի համար աշխատավարձի նկատմամբ հավելյալ վճարումների հետ: Բացի այդ, ցանկալի կլինի վերանայել արդեն մշակված մի քանի ռազմավարություններ, ինչպես, օրինակ, ՀՀ-ում ՓՄՁ և ՀՀ արդյունաբերության զարգացման հնգամյա ռազմավարությունները, ինչպես նաև զբաղվածության նոր ռազմավարությունը: Օրենսդրական բարեփոխումներ, ըստ մեզ, պետք է իրականացվեն հետևյալ օրենքների նկատմամբ.

1. ՀՀ օրենքը սնանկության մասին: Նոր իրավիճակում ավելի մեծ թվով սնանկացման վարույթներ կարող են սկսվել տնտեսվարող սուբյեկտների հանդեպ՝ պայմանավորված իրենց պարտավորությունների չկատարումով,

¹ https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_740893/lang-en/index.htm

պետական բյուջե հարկերի վճարման կամ գործընկեր կազմակերպությունների հանդեպ պարտավորությունները ժամանակին և որակով չկատարելու հետևանքով: Որոշ թվով ընկերություններ նաև կոհմեն ինքնասնանկացման՝ պայմանավորված իրենց օբյեկտիվ խնդիրներով, իսկ որոշները՝ իրենց պարտավորությունները չկատարելու դիտավորությամբ:

2. Ներդրումների մասին ՀՀ օրենքը՝ տեղական և օտարերկրյա ներդրումները նոր իրավիճակում խթանելու համար: Այս պարագայում առաջարկում ենք օրենսդրության մեջ ավելի հստակեցնել և բարելավել պետական արտոնությունների և աջակցությունների համակարգը, ինչպես նաև ՀՀ գրավչությունը ապահովող նոր նախապայմանների ներառումը:
3. ՀՀ օրենքը ազատ տնտեսական գոտիների մասին և առկա ազատ տնտեսական գոտիների աջակցման գործիքակազմի վերանայման անհրաժեշտությունը՝ պայմանավորված այլ տնտեսական ճյուղերի ներառման նպատակով (առկա 5 ազատ տնտեսական գոտիներում նաև աջակցության գործիքակազմը ընդլայնելու տեսանկյունից): Այս առումով նպատակահարմար կլինի, ըստ մեզ, վերանայել ազատ տնտեսական գոտիների հետ կնքված պայմանագրերը՝ ՀՀ կառավարության և ազատ տնտեսական գոտիների միջև:
4. Պետական գնումների ՀՀ օրենքով նախատեսված պարզեցված գնումների շեմը առաջարկում ենք 10 մլն ՀՀ դրամից բարձրացնել մինչև, օրինակ, 100 մլն ՀՀ դրամի: Բացի այդ, առաջարկում ենք 2020 թ. գնումները խտացնել և իրականացնել գալիք 3-4 ամիսների ընթացքում, հատկապես տեղական արտադրողներից գնումների մասով: Առաջարկում ենք նաև գնումների պահանջներում կանխավճարից բացի նախատեսել նաև միջանկյալ վճարումների կատարումը՝ ի տարբերություն ներկայիս օրենքի այն պահանջի, որ հիմնական վճարումը կատարվում է գնումներով նախատեսված մատակարարումը ավարտելուց հետո: Սրանք հնարավորություն կտան տնտեսության մեջ ներարկելու ֆինանսներ և մեծ թվով ընկերությունների, այդ թվում՝ ՓՄՁ, մասնակցելու գնումների գործընթացներին, և դրանց շնորհիվ տնտեսվարողները ձեռք կբերեն գործունեության որոշակի կայունություն: Հարցը վերաբերում է հատկապես այն գնումներին, որոնք կապ ունեն տեղական արտադրությունների հետ: Միաժամանակ թվային տնտեսության զարգացումը ՀՀ-ում խթանելու նպատակով անհրաժեշտ կլինի ապահովել նաև դրա հետ կապ ունեցող անհրաժեշտ տեխնիկայի գնումները: Գնումների համակարգը նաև կխթանի ֆորմալ զբաղվածությունը և կփոքրացնի սպասվելիք գործազրկության ռիսկը:
5. Քանի որ մինչ օրս ՓՄՁ զարգացման նոր ռազմավարությունը, ՀՀ արդյունաբերության զարգացման հնգամյա ռազմավարությունը և զբաղվածության նոր ռազմավարությունը դեռևս ընդունված չեն և չեն գործարկվել, առաջարկում ենք վերամշակել այդ երեք ռազմավարությունները՝ կորոնավիրուսի բացասական ազդեցությունները հաղթահարելու տեսանկյու-

նից, և դրանք, անհրաժեշտ նպատակների և միջոցառումների համալրման արդյունքում, գործարկել արդեն 2020 թ. երկրորդ կեսին:

6. Հաշվի առնելով աշխատաշուկայում առկա նոր մարտահրավերները, ինչպես նաև աշխարհի տնտեսության մեջ Հայաստանի նոր դիրքադրման ՀՀ կառավարության նոր առաջարկը՝ նպատակահարմար կլինի արմատապես վերանայել մասնագիտական և բարձրագույն կրթության բնագավառներում առկա մասնագիտությունների ցանկը և հմտությունները՝ աշխատաշուկայի նոր պահանջարկի տեսանկյունից: Ընդ որում, մեր կարծիքով, ցանկալի կլինի վերանայել նաև պետական աջակցության գործիքակազմը՝ անվճար ուսուցումների և ուսումնական նոր չափորոշիչների մշակման տեսանկյունից:
7. Կրթության բնագավառում, հեռավար ուսուցման լավագույն օրինակների հիման վրա, դեռևս որոշ ժամանակահատվածում անհրաժեշտ կլինի շարունակել հեռավար ուսուցումը՝ որպես կորոնավիրուսի կանխարգելման հաջողված գործիքակազմ: Այդ նպատակով նախատեսել հեռավար ուսուցման ընդհանրացված կենտրոնների ստեղծում և պետական ու ոչ պետական գնումների միջոցով դրանց զինում անհրաժեշտ համակարգչային և այլ տեխնիկայով ու կապի միջոցներով:
8. Կրթական համակարգում ուսումնական ծրագրերի բարելավման և նոր չափորոշիչների մշակման շրջանակում ուժեղացնել առողջության պահպանման և աշխատանքի անվտանգության բաղադրիչը ու նաև այդպիսի մասնագետների ուսուցանումը, որպես առանձին մասնագիտություն: Այս նպատակի կատարումը կապահովի բիզնեսի և ՀՀ քաղաքացիների շրջանում սանիտարահիգիենիկ պահանջների և աշխատանքի անվտանգության ապահովման մշակույթի խթանումը:
9. ՀՀ Աշխատանքային օրենսգրքում առաջարկում ենք պարզեցնել աշխատանքային հարաբերությունները երեկոյան և շաբաթ-կիրակի օրերի համար նախատեսված վճարումների մասով: Դրանց շնորհիվ հնարավոր կդառնա ապահովել ընկերությունների ֆորմալացումը, սովերային աշխատուժի տեղափոխումը դեպի սպիտակ դաշտ, ինչպես նաև գլոբալ առումով գործազրկության կանխարգելումը:
10. ՀՀ Հարկային օրենսգրքում առաջարկում ենք նախատեսել հարկերի և տույժ ու տուգանքների չափերի ժամանակավոր նվազեցում կամ տույժ ու տուգանքների ժամանակավոր զրոյացում:
11. Առաջարկում ենք նաև առավելապես տնտեսապես տուժած ոլորտներում չգանձել եկամտահարկը մինչև ս/թ նոյեմբերի 1-ը: Այն ընկերությունները, որոնք ի վիճակի են վճարելու եկամտային հարկը, կամավոր սկզբունքով կշարունակեն կատարել իրենց վճարումները:
12. Առաջարկում ենք գործարկել այնպիսի տնտեսական ծրագրեր, որոնք կարող են ունենալ մեծ մոլոտիպիկատիվ սոցիալ-տնտեսական նշանակություն և լայնամասշտաբ զբաղվածության ապահովում, օրինակ՝ շինարարական

լայնածավալ ծրագրերի իրականացում, ներառյալ սոցիալական բնակարանաշինությունը:

13. Օրավարձով աշխատողների և ինքնագրաված անձանց ֆինանսական վիճակը բարելավելու համար առաջարկում ենք ապահովել նրանց գրանցումը որպես «գործազուրկ», այնուհետև սահմանել հատուկ նպաստ նրանց համար, օրինակ՝ ամսական նվազագույն պարենային զամբյուղի չափով՝ 2-3 ամիս տևողությամբ:

Ամփոփում

Ցանկանում ենք ընդգծել նաև այն փաստը, որ հետկորոնավիրուսային ժամանակաշրջանում, աշխարհի երկրների տնտեսությունների վերադասավորման համատեքստում, էականորեն կվերանայվեն տնտեսական տարբեր ճյուղերի պահպանման և զարգացման մոտեցումները, և քննադատական ձևով կվերանայվեն տնտեսության գերակա հանդիսացող ճյուղերը:

Այսօր կորոնավիրուսի տնտեսական ազդեցության հետևանքով ՀՀ տնտեսության գերակա ճանաչված մի շարք ճյուղեր/ոլորտներ ցույց տվեցին, որ չունեն էական դիմադրողականություն ներկայիս ճգնաժամային իրավիճակում և, փոխանակ ապահովելու տնտեսության պահպանումը և առաջընթացը, հակառակը, իրենք դարձան ամենախոցելի ճյուղերը: Հետևաբար ՀՀ տնտեսության նոր դիրքադրումը աշխարհի տնտեսության մեջ պետք է պատճառաբանված լինի այնպիսի զարգացման ծրագրերով և տնտեսական ճյուղերով, որոնք օժտված են ավելի մեծ դիմադրողականությամբ և կայուն եկամտաբերությամբ: